

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору): Закон України (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, № 9, ст.50)
2. Кичун В.Р. Конституціоналізм як зміст механізму застосування Конституції України: Вісник Конституційного Суду України № 5/2021 С.50-58
3. Ілюшик О.О. Слюсар О.В. Поняття та ознаки конституціоналізму. Сучасний конституціоналізм: проблеми теорії та практики : матеріали наук. семінару (21 червня 2019 р.) / упор. Н. Я. Лепіш. Львів : ЛьвДУВС, 2019. С. 148
4. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 29, ст.367)
5. Міжнародна поліцейська енциклопедія: У 10 т. / Відп. Ред. Ю.І. Римаренко, Я.Ю. Кондратьєв, В.Я. Тацій, Ю.С. Шемшученко. К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. С.1231
6. Європейська інтеграція: Шлях до набуття статусу кандидата - вступ України до ЄС URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/news/shlyah-do-nabuttya-statusu-kandydata/>

Білодід Катерина Сергіївна,

здобувачка ступення вищої освіти бакалавра Навчально-наукового інституту поліцейської діяльності Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:

Демиденко Володимир Олексійович,
професор кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ кандидат юридичних наук, доцент

ГАРАНТІЇ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ:ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Повномасштабна військова агресія Російської Федерації проти України створила безпрецедентні виклики для системи гарантій конституційних прав і свобод людини та громадянина. В умовах воєнного стану держава змушена вживати заходи, що передбачають тимчасові обмеження певних прав задля забезпечення національної безпеки та оборони. Проте, навіть у таких критичних обставинах, життєво важливо зберегти баланс між потребами безпеки та фундаментальними правами людини, адже саме на цих правах ґрунтується демократичний устрій держави. Метою цього дослідження є

аналіз поточного стану забезпечення конституційних прав в умовах воєнного стану в Україні, виявлення основних викликів, що постають перед державою та суспільством у цьому контексті, а також окреслення перспектив для їх ефективної реалізації та захисту. Для досягнення цієї мети необхідно розглянути теоретичні засади обмежень прав, проаналізувати особливості їх реалізації під час дії воєнного стану, визначити ключові виклики та запропонувати можливі шляхи посилення гарантій.

В Україні, Конституція України (ст. 64) встановлює вичерпний перелік прав, які не можуть бути обмежені навіть в умовах воєнного або надзвичайного стану, до яких належать, зокрема, право на життя, гідність, рівність, свобода від катувань, принцип незворотності дії закону в часі тощо. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» визначає правову основу для введення обмежень, деталізуючи підстави та порядок їх застосування.

Ключовим принципом при запровадженні обмежень є пропорційність та необхідність. Це означає, що будь-які обмеження мають бути мінімально необхідними для досягнення легітимної мети (забезпечення національної безпеки та оборони) та не повинні перевищувати межі, що виправдовуються загрозливою ситуацією. Дотримання цього принципу є критично важливим для збереження балансу між безпекою держави та правами окремої особи. Роль судової влади у цьому контексті є надзвичайно важливою, оскільки саме суди мають здійснювати контроль за правомірністю та обґрунтованістю запроваджених обмежень, запобігаючи зловживанням владою під приводом воєнного стану.

Повномасштабна війна спричинила значні зміни у реалізації багатьох конституційних прав та свобод людини, створюючи численні виклики.

Свобода пересування обмежена запровадженням комендантської години, заборонаю виїзду за кордон для чоловіків призовного віку, а також контролем в'їзду/виїзду з певних територій. Реалізація права на мирні зібрання досить ускладнена задля уникнення масових скупчень людей та забезпечення громадського порядку. Право власності може бути обмежене через примусове відчуження майна для потреб оборони або реквізиції. Також можливий контроль за таємницею листування та телефонних розмов для забезпечення безпеки. Трудові права зазнали змін: особливості припинення трудових відносин, залучення до суспільно корисних робіт та мобілізація стали звичайною практикою. Важливим аспектом є виборчі права, реалізація яких під час воєнного стану призупинена, що є прямим наслідком дії статті 64 Конституції України.

Забезпечення базових соціально-економічних прав також зіткнулося з серйозними викликами. Право на життя та безпеку перебуває під постійною загрозою через бойові дії та ракетні обстріли. Тисячі людей втратили право на житло внаслідок руйнувань, що призвело до масового внутрішнього переміщення. Право на працю та соціальний захист порушено через втрату роботи, скорочення доходів та збільшення потреби у соціальній підтримці для внутрішньо переміщених осіб. Право на освіту та охорону здоров'я також

ускладнене через руйнування інфраструктури та обмежений доступ до якісних послуг.

Процесуальні гарантії та правосуддя функціонують в умовах значних обмежень. Хоча судова система продовжує працювати, існують особливості розгляду справ та обмеження доступу до суду в певних регіонах. Важливою є необхідність дотримання права на справедливий судовий розгляд та презумпції невинуватості, а також права на правову допомогу. Окремі виклики постають у дотриманні прав військовослужбовців та цивільних, що потрапили в полон.

Міжнародна співпраця та євроінтеграція відкривають широкі можливості для імплементації міжнародних стандартів захисту прав людини. Україна може використовувати механізми міжнародних організацій, таких як Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ) та Організація Об'єднаних Націй (ООН), для захисту прав своїх громадян. Досвід європейських країн у забезпеченні прав людини під час криз також є цінним для переймання.

Розвиток громадянського суспільства та правосвідомості відіграє ключову роль у процесі захисту прав. Зміцнення ролі громадських організацій у моніторингу та захисті прав людини, підвищення рівня правової культури населення, а також забезпечення публічності та прозорості у прийнятті рішень, що стосуються обмежень прав, сприятимуть формуванню сильного громадянського суспільства, здатного захищати свої права.

Воєнний стан, будучи винятковим періодом для держави, несе із собою неминучі тимчасові обмеження конституційних прав. Україна, незважаючи на безпрецедентні виклики, що постали перед нею внаслідок повномасштабної агресії, демонструє прагнення дотримуватися демократичних стандартів та забезпечувати права людини навіть у найскладніших умовах.

Посилення гарантій конституційних прав в умовах воєнного стану та в післявоєнний період є фундаментальним завданням для побудови правової, демократичної та успішної держави. Ключовим принципом, що має керувати діями держави, є постійний пошук та збереження оптимального балансу між забезпеченням національної безпеки та всебічним захистом прав людини.

Лише за такого підходу Україна зможе не тільки вистояти у війні, а й побудувати міцне суспільство, засноване на верховенстві права та повазі до людської гідності.

Список використаних джерел:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 № 389-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 28. Ст. 250. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
3. Офіційний сайт Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Звіти про діяльність та моніторинг ситуації з правами людини. URL: <https://ombudsman.gov.ua/>